

Il-Benċmark ta' Tmiem l-Edukazzjoni Primarja

2022

It-Tieni Sessjoni

Il-Malti: Il-Fehim mis-Smigh

Il-Ħin: 30 minuta

IL-KARTA TAL-EŻAMINATURI

NOTA:

L-iskript kollu jinqara minn narraturi li leĥinhom huwa rrekordjat.

Jinqara BISS mill-invigilatur f'każ li r-rekording ma jaħdimx.

Merħba.

Matul is-sessjoni tas-smiġ ser tisma' żewġ siltiet.

Jekk trid, tista' tibda taħdem l-eżerċizzji fil-karta li għandek quddiemek waqt li qed tisma' l-qari tas-siltiet.

Kull silta, flimkien mal-eżerċizzji, se tinqara darbtejn.

Issa nitolbok tiftaħ il-karta li għandek quddiemek u ssib l-eżerċizzji tal-ewwel silta.

Għandek ftit ħin biex tara u taqra Taħriġ A u Taħriġ B tal-ewwel silta.

----- Waqfa ta' 30 sekonda -----

Issa se tinqara l-ewwel silta. Waqt il-qari tista' tibda taħdem l-eżerċizzji.

L-Ewwel Silta: Bullettin tal-Aħbarijiet

L-ghodwa t-tajba. Insellmilkom. Merħba tfal għall-bullettin tal-aħbarijiet tal-lum 13 ta' Ġunju 2022.

Il-ġrajjet ewlenin huma dawn:

- In-nuqqas ta' xita jikxef irħula Spanjoli li kienu ġew mgħarrqa
- Peres Jepchirchir tirbaħ il-maratona tal-Istati Uniti.
- Żewġt iklieb Bear u Jasper harġu bl-unuri.

Fl-1992, ħamest irħula fi Spanja ġew mgħarrqa apposta biex jinholq ġibjun kbir.

Inbena ħajt kbir madwar ix-xmara Limia. Dan inholq biex jingabar ammont kbir ta' ilma u minnu jiġġeneraw l-elettriku. B'dan l-iżvilupp, għerqu kompletament ħamest irħula fiż-żona.

Maż-żmien ix-xita battiet u konsegwenza ta' hekk, il-livell tal-ilma fil-ġibjun naqas. Minħabba dan, l-irħula reġġu fegġew. Sa Novembru li għadda, partijiet minn dawn l-irħula kienu xotti biżżejjed biex in-nies jerġġu jibdew jimxu fihom. Kulhadd baqa' mistagħġeb meta sabu li ħafna affarijiet li thallew min-nies tal-irħula 30 sena ilu baqġu intatti.

U kontu tafu li ...

Fis-7 ta' Novembru 2021 fl-okkażjoni tal-50 sena tal-Maratona ta' New York, madwar 25,000 atleta ħadu sehem f'din it-tellieqa. Għal ħafna, din kienet tfisser ir-ritorn tal-maratona wara li s-sena l-oħra t-tellieqa ġiet ikkanċellata minħabba l-pandemija. Din is-sena, ittiehdu l-miżuri kollha meħtieġa biex tiġi mħarsa s-saħħa tal-partecipanti. Dawk li ħadu sehem kellhom juru ċertifikat tal-vaċċin, jew riżultat negattiv tat-test tal-Covid 19, 48 siegħa qabel it-tellieqa. L-ispettaturi kellhom iżommu d-distanza soċjali. Il-partecipanti li ħadu sehem kienu minn 91 pajjiż differenti minn madwar id-dinja. Ir-rebbieħ tat-tellieqa żamm ir-rekord personali ta' 26.2 mili f'sagħtejn, tmien minuti, u 22 sekonda. Peres Jepchirchir mill-Kenja rebħet il-kategorija tan-nisa, f'ħin ta' sagħtejn, 22 minuta, u 39 sekonda. "Din it-tellieqa żgur mhux waħda faċli," qalet ir-rebbieħa.

U għall-aħħar aħbar:

Is-supereroj jiġu f'forom u daqsijiet differenti. Fil-11 ta' Ottubru, 2021, il-Fond Internazzjonali għall-Benesseri tal-Annimali onora lil Bear, bil-premju "L-Annimal tas-Sena". Dan il-kelb għen biex jiġu salvati aktar minn 100 koala min-nirien qerrieda li nfirxu madwar New South Wales, l-Awstralja, bejn Ġunju tal-2019 u Mejju tal-2020.

Ġie onorat ukoll il-kelb Jasper - kelb tat-terapija minn Lancashire, l-Ingilterra. Bil-preżenza tiegħu, dan il-cockapoo ta' sitt snin ta l-appoġġ li kien tant meħtieġ, lil aktar minn 9,000 ħaddiem fl-isptarijiet ta' Lancashire fl-eqel tal-pandemija.

"Jasper u Bear huma żewġt iklieb tassew tal-għageb. It-tnejn li huma jixhdu r-relazzjoni importanti u pożittiva li xieraq ikun hemm bejn l-annimal u l-bniedem," qal James Sawyer, id-Direttur ta' din l-organizzazzjoni.

Prosit, Bear u Jasper!

U b'din l-aħbar nagħlqu dan il-bullettin tal-aħbarijiet. Saħħa u grazzi.

Tmiem l-ewwel silta

Issa se naqralek Taħriġ A.

Taħriġ A. Immarka t-tweġiba t-tajba billi tagħmel sinjal (✓) fil-kaxxa t-tajba.

L-ewwel waħda lesta bħala eżempju.

Numru wieħed:

Tant għamlet xita fi Spanja li gherqu ħames villaġġi.

Din tiġi **FALZ**. Għalhekk għamilt sinjal fil-kaxxa ħdejn **FALZ**.

Issa se naqralek il-bqija tas-sentenzi u tista' taħdimhom.

Numru tnejn:

Meta n-nies reġġu rifsu fil-villaġġi nexfin, instabu fdalijiet minn tletin sena ilu mhux mimsusa.

Veru jew Falz?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru tlieta:

It-tellieqa ta' New York giet ikkanċellata iktar minn darba.

Veru jew Falz?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru erbgħa:

Ir-rebbieħ tat-tellieqa żamm ir-rekord tiegħu ta' 26.2 mili fi ftit iktar minn sagħtejn.

Veru jew Falz?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru ħamsa:

Bear u Jasper ingħataw għadma kull wieħed talli għenu matul il-pandemija.

Veru jew Falz?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru sitta:

Dawn iż-żewġt iklieb juru l-mibegħda bejn l-annimal u l-bniedem.

Veru jew Falz?

----- Waqfa ta' 15-il sekonda -----

Issa se naqralk Taħriġ B.

Taħriġ B: Agħti t-tweġiba t-tajba billi timla l-vojt b'kelma waħda. L-ewwel waħda lesta bħala eżempju.

Numru wieħed:

Il-ħajt inbena biex jingabar ammont kbir ta' ilma.

It-tweġiba t-tajba hija **ammont**, għalhekk ktibt il-kelma **ammont** fl-ispazju vojt.

Issa se nkompli naqralk is-sentenzi u imla l-vojt.

Numru tnejn:

Minħabba n-nixfa, l-irħula reġgħu _____.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru tlieta:

Fil-Maratona ta' New York ħadu sehem bejn wieħed u ieħor _____ parteċipant.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru erbgħa:

L-organizzaturi ħadu l-_____ neċessarji biex jiproteġu s-saħħa tal-parteeipanti.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru ħamsa:

Bis-saħħa ta' Bear, ġew salvati aktar minn mitt _____.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru sitta:

Matul il-pandemija Jasper ta _____ lil iktar minn 9,000 ħaddiem.

----- Waqfa ta' 15-il sekonda -----

Se terġa' tisma' s-silta u t-taħriġ għat-tieni u l-aħħar darba. Waqt li qed tisma', tista' tkompli taħdem u tispiċċa l-eżerċizzji.

----- Is-silta u t-taħriġ jergħu jinqraw, bl-istess waqfiet -----

Issa se tinqara t-tieni silta. Nitolbok issib l-eżerċizzji tat-tieni silta.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Għandek ftit ħin biex tara u taqra Taħriġ A, B u Ċ tat-tieni silta.

----- *Waqfa ta' 50 sekonda* -----

Wagt il-qari tista' tibda taħdem l-eżerċizzji.

It-Tieni Silta: Għoli jew baxx?

Il-waranofsinhar it-tajjeb tfal! Nittama li tinsabu tajbin.

Merħba għal programm ieħor dwar ix-xjenza fil-ħajja tagħna.

Matul il-ħin tagħna flimkien illum, se nużaw organu żgħir imma importanti ħafna – widnejna! Aħna ngħixu f'dinja mimlija ħsejjes. Meta żewġ affarijiet imissu jew jaħbtu ma' xulxin, l-arja tal-madwar tiċċaqraq u tinholq vibrazzjoni. Din il-vibrazzjoni qisha mewġa invizibbli ta' arja tiċċaqraq li tibqa' għaddejja sakemm tasal f'widnejna. Fin-nofs tal-widna hemm biċċa ġilda rqiqa ħafna u mġebbda, bħal tanbur! Malli l-vibrazzjonijiet imissu mat-tanbur f'widnejna, dan jivvibra u b'hekk aħna nisimgħu l-ħoss. Xi ħsejjes ikunu għoljin u oħrajn baxxi.

Il-bniedem maż-żmien tgħalliem ukoll joħloq sensiela ta' ħsejjes melodjużi permezz tal-istrumenti mużikali. Din hi l-mużika li taf iġġiegħlek tkanta jew tiżfen! Għalkemm differenti, l-istrumenti kollha fihom partijiet li meta l-mużiċist iċċaqraqhom, iġiegħlu l-arja tivvibra.

Il-kitarra hija strument tal-korda bi storja antika li tmur lura iktar minn erbat elef sena! Il-kitarra tikkonsisti minn kaxxa tal-injam b'għonq twil u dejjaq. Minn ġewwa tkun vojta. Il-kitarra fiha sitt kordi mġebbdin mit-tarf il-wiesa' sat-tarf tal-għonq dejjaq. Dawn ikunu ta' ħxuna differenti. Meta kitarrist imiss il-kordi tal-kitarra, il-kordi jivvibraw. Il-ħsejjes li jagħmel dan l-istrument jiddependu mill-mod kif il-kitarrist imiss il-kordi u liema kordi jdoqq.

Ħsejjes għolja jkunu ġejjin minn vibrazzjonijiet mgħaġġlin. Filwaqt li meta l-vibrazzjonijiet ikunu ta' veloċità inqas, nisimgħu ħsejjes iktar baxxi.

Qatt ħsibt kif nagħmlu l-mużika permezz tal-kitarra? Fl-attività tal-lum se nagħmlu kitarra bil-lasktu u se nittestjaw il-ħsejjes differenti li nistgħu noħolqu. Iftaħ widnejk għal dan li ġej!

L-affarijiet meħtieġa għal dan l-esperiment huma dawn:

- lapas
- imqass
- kaxxa taż-żraben bl-għatu
- erba' lasktuwiet ta' tul u ħxuna differenti
- roll tejp
- romblu twil tal-kartun
- żebgħa u pinzell
- glitter u stickers biex iżżejjen

L-ewwel ibda billi tpingi ċirku mdaqqaq fil-qiegħ tal-kaxxa taż-żraben.

Imbagħad, sib żewġ lasktuwiet tal-istess qies imma wisa' differenti. Waħda rqiqa u l-oħra ħoxna. Dawwar iż-żewġ lasktuwiet mat-tul tal-kaxxa taż-żraben. Poġġihom ftit 'il bogħod minn xulxin fejn hemm it-toqba. Iġbidhom b'sebgħek il-werrej. Isma' b'attenzjoni l-ħoss li kull lasktuwa tagħmel meta tiġbidha. X'tinnota? L-aktar lasktuwa rqiqa tivvibra b'aktar heffa u tipproduci nota għolja. Il-lasktu oħxon jivvibra aktar bil-mod u nisimghu noti baxxi.

Issa se nużaw żewġ lasktuwiet oħra. Din id-darba dawn se jkunu tal-istess wisa' imma ta' tul differenti. Waħda trid tkun itwal mill-oħra. Żid dawn iż-żewġ lasktuwiet mat-tnejn ta' qabel madwar il-kaxxa taż-żraben. Iġbed kull lasktuwa b'sebgħek il-werrej. X'qed tisma'? L-iqsar lasktuwa tagħmel l-oġġla nota għax tivvibra b'iktar heffa.

Fl-aħħar sib romblu twil tal-kartun u waħħlu bit-tejp mal-ġenb tal-kaxxa biex tiffirma għonq il-kitarra. Iżbogħ u żejjen il-kitarra kif tixtieq. Tista' tuża kuluri differenti u tiżjin varju bħal stickers u glitter. Fil-programm tal-Ħamis li ġej se naraw strument ieħor li bih noħolqu l-mużika b'mod differenti minn strument tal-korda. Darb'oħra se naraw strument tar-ram! Liema wieħed taħseb li hu? Se nħallikom ftit bil-kurżità! Mela tfal ingħaqdu magħna mill-ġdid nhar il-Ħamis li ġej. Čaw!

Tmiem is-silta

Issa se naqralek Taħriġ A.

Taħriġ A. Immarka t-twegiba t-tajba billi tagħmel linja taħtha, skont dak li smajt fis-silta. L-ewwel waħda lesta bħala eżempju.

Numru wieħed:

Dan il-programm huwa dwar

- a) il-partijiet tal-ġisem.
- b) il-kitarristi.
- ċ) ix-xjenza.

It-twegiba t-tajba hija (ċ) ix-xjenza. Għalhekk għamilt linja taħtha.

Issa se naqralek il-bqija tas-sentenzi u tista' taħdimhom.

Numru tnejn:

Il-kitarra hija strument

- a) tal-korda.
- b) tan-nifs.
- ċ) tar-ram.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru tlieta:

Meta jgħidulek biex tiftaħ widnejk inti għandek

- a) tiġbed widnejk.
- b) tisma' b'attenzjoni.
- ċ) taħsel widnejk.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru erbgħa:

Meta tisma' hsejjes għoljin dawn ikunu ġejjin minn lasktu li

- a) jivvibra u jiċċaqraq bil-mod.
- b) jivvibra u jiċċaqraq bil-ħeffa.
- ċ) ma jivvibrax u ma jiċċaqraqx.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru ħamsa:

Dan il-programm dwar ix-xjenza tista' tarah

- a) nhar ta' Ħamis waranofsinhar.
- b) nhar ta' Ħamis filgħaxija.
- ċ) kuljum filgħodu.

----- Waqfa ta' 15-il sekonda -----

Issa se naqralek Taħriġ B.

Taħriġ B. Liema żewġ oġġetti mil-lista għandek bżonn għal dan il-kraft?

Agħmel ċirku madwar l-oġġetti meħtieġa biss, kif jidher fl-eżempju.

Mill-eżempju, **tejp** huwa oġġett mil-lista li hu meħtieġ għal dan il-kraft, għalhekk għamilt ċirku madwar il-kelma **tejp**.

Se naqra l-oġġetti fil-lista. Agħmel ċirku madwar żewġ oġġetti oħra meħtieġa biss.

gomma	pinzell	tejp	żraben	lasktu
-------	---------	------	--------	--------

----- Waqfa ta' 15-il sekonda -----

Issa nistgħu ngħaddu għal Taħriġ Ċ.

Taħriġ Ċ. Qabbel Kolonna A ma' Kolonna B billi tikteb in-numru fil-kaxxa t-tajba. L-ewwel waħda lesta b'hala eżempju.

F'Kolonna A, f'numru wieħed, naqraw il-verb Pinġi.

F'Kolonna B din is-sentenza tkompli . . . ċirku fil-qiegħ tal-kaxxa taż-żraben.

Għalhekk is-sentenza sħiħa tiġi: Pinġi . . . ċirku fil-qiegħ tal-kaxxa taż-żraben.

Issa ħa naqralek Kolonna A u wara Kolonna B. Waqt li qed naqra, tista' tibda tgħaqqad iż-żewġ partijiet ta' kull sentenza.

Kolonna A

Numru tnejn: Dawwar

Numru tlieta: Igbed

Numru erbgħa: Isma'

Numru ħamsa: Żejjen

Issa se naqralek Kolonna B:

. . . żewġ lasktuwiet mat-tul tal-kaxxa taż-żraben.

. . . il-kitarra wara li tiżbogħha b'kuluri differenti.

. . . sewwa l-ħsejjes li joħorġu mil-lasktu.

. . . ċirku fil-qiegħ tal-kaxxa taż-żraben.

. . . kull lasktuwa b'sebgħek il-werrej.

----- Waqfa ta' 20 sekonda -----

Se terġa' tisma' s-silta u t-taħriġ għat-tieni u l-aħħar darba. Waqt li qed tisma', tista' tkompli taħdem u tispiċċa l-eżerċizzji.

----- *Is-silta u t-taħriġ jergħu jinqraw, bl-istess waqfiet* -----

Issa għandek ftit ħin biex tiċċekkja l-eżerċizzji kollha.

----- *Waqfa ta' minuta* -----

Grazzi. L-eżami tas-smiġ spicċa. Saħħa!